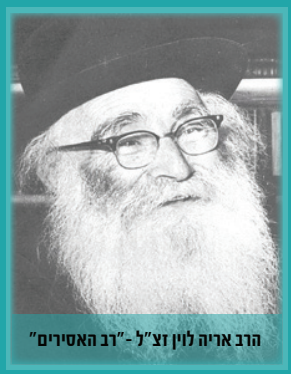
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 220 | א' אב תשפ"א

פרשת מטות-מסעי

דרך חיים

"וידבר ה' אל משה לאמר. נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמיך" (במדבר לא א-ב) - "ולא מאת המואבים, שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה שהיו יראים מהם, שיהיו שוללים אותם, שלא נאמר אלא "אל תתגר בם מלחמה" (דברים ב ט). אבל מדינים נתעברו על ריב לא להם" (רש"י שם). המואבים נכנסו למלחמה כפעולה של הגנה עצמית, ולעומתם המדינים פתחו במלחמה בלא שום סיבה.

כתוב בספר 'ארחות חיים' להרא"ש (יום ד סי' סה): "אל תתעבר על ריב לא לך כי לסוף הם ישלימו ביניהם ואתה תשאר בכעס". כשאדם מתערב בריב שאינו שייך לו לא תהיה סיומת למריבה, כיוון שאין המריבה תלויה בדבר, וממילא שום פתרון לא יועיל לסיומה. זה מה שלימדונו חז"ל (שבת לב:): "תניא, רבי נחמיה אומר: בעון שנאת חנם - מריבה רבה בתוך ביתו של אדם, ואשתו מפלת נפלים, ובניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים". ועל כך אנו מתפללים בימים הנוראים "אבינו מלכנו זכור רחמיך וכבוש כעסך, וכלה דבר וחרב ורעב ושבי ומשחית, ועוון ומגיפה ופגע רע, וכל מחלה וכל תקלה וכל קטטה וכל מיני פורענויות, וכל גזירה רעה ושנאת חינם מעלינו ומעל כל בני בריתך". רשימה מאד מפורטת של בקשות, ועל אף חשיבות כל אחת ואחת מהן נקבעה השנאת חינם לסופה של הרשימה, וכפי הכלל שהולכים מהקל אל החומר, כשם שלימדנו ר' יוחנן "כל המאוחר קשה מחברו" (ילקוט שמעוני ירמיהו רצג). מכאן ששנאת חינם חמורה מכל פורענויות וגזירות רעות. וממה שהזכרנו על פי הגמרא במסכת שבת למדים אנו שאותו שונא חינם הוא ממש מעין רוצח, כיוון שמביא לביתו מיתה ודברים איומים הנוגעים בחיי הנפש ממש.

מלמדת אותנו הגמרא (יומא ט:) שמקדש שני חרב מפני שנאת חינם. כדי לעקור את אותה השנאת חינם מליבנו עלינו להשריש בתוכו אהבת חינם - הוה אומר אהבה שלא תלויה בדבר, כשם ששנאת חינם היא התעברות על ריב לא לו. אהבה בלא ציפייה לקבלת תמורה כלשהי, אלא אהבה שנובעת אך ורק מפני שהעומד מולי יהודי הוא, וחביבין ישראל שנקראו בנים למקום (אבות ג יד), ונשמה אחת אנחנו ואב אחד לכולנו.

זהו מה שאנו אומרים בפיוט 'שושנת יעקב' "ארור המן אשר ביקש לאבדי, ברוך מרדכי היהודי". אצל המן נימקנו את סיבת אירורו, ואילו אצל ברכת מרדכי לא ניתן טעם לברכתו. בא פיוט זה ללמדנו שבלא סיבה מיוחדת אין מקום לקלל אפילו את המן, על אף היותו גוי רשע, שכן "חביב אדם שנברא בצלם" (אבות שם)- ובכלל זה כל העולם כולו. ולכן הזכות והמקום שלנו לקלל את המן הוא אך ורק כיוון שבא הוא לאבדי. אמנם באהבת מרדכי אין צורך לשום נימוק, אלא די במה שהוא יהודי, וכבר חלה חובתנו לאהבו בחינם.

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

דרך חיים

זו הייתה מידתו של אהרן שהשבת, ראש חודש אב, הוא יום פטירתו "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות א יב). הרב יחיאל יעקב ווינברג מספר בספרו 'שרידי אש' על פגישה שהייתה לו עם מורו ורבו הרב נתן צבי פינקעל, הידוע בכינויו 'הסבא מסלובודקה'. בהוראת הרופאים 'הסבא' נאלץ לחדול מעיונו אחת לשנה ולנסוע לעיר הנופש קנינגסברג על מנת להשיב כוחותיו אליו, ושם היה משוחח עם תלמידים ורבנים צעירים בשיחות חולין. אחת מן השיחות חזר עליה 'הסבא' במיוחד, על החיוב להקפיד בצומות והתעניות בימי בין המצרים, והזכיר את דברי הרמב"ם (תעניות ה א): "לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר "והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו'" (ויקרא כו)". והעיר 'הסבא' מהם אותם "מעשינו הרעים ומעשה אבותינו" שגרמו את אותם צרות? הלא נאמר בגמרא (יומא ט:) "ראשונים שנתגלה עונם - נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עונם - לא נתגלה קצם"? אלא שלהם לא נתגלה אך לנו גילו חז"ל ברוח קדשם שהעוון שבשלו חרב מבית מקדשנו הוא עוון שנאת חינם, שנוסף על עבודה זרה שפיכות דמים וגילוי עריות שבשלהם נחרב הבית הראשון. ומיד העיר 'הסבא' איך לא יחרד לב כל איש כאשר השטן הזה של שנאת חינם עודנו מרקד בתוכנו, ומי יודע כמה צרות ופורענויות מתרגשות לבוא עלינו בשלו. וכי גדולים אנו מאבותינו שעסקו בתורה ומצוות ובכל זאת לא הגן עליהם הדבר ביום עברה?! ואנו שעסוקים בשנאת חינם יומם ולילה יכולים לתמוה על אריכות הגלות?! חז"ל עשו עמנו חסד וגילו לנו את מקור הגלות המרה על מנת שנזכה לצאת ממנה לגאולה שלמה, וזיכו אותנו במה שתיקנו לנו שלושה שבועות של אבלות בכדי לפתוח דרכי תשובה, והשאלה העומדת לפתחנו היא האם אנו מקיימים ימים אלו להעלות אל דעתנו וזכרוננו את מעשינו הרעים בעניין זה של שנאת חינם. וחתם הרב ווינברג וסיפר כי פנה אליו 'הסבא' ואמר לו: שמע נא, אם יכבדו מישהו ביום ט' באב באמירת קינת 'ארזי הלבנון ואבירי התורה' ולא אותך - התעבור על כך בשתיקה? התוודה, האם תהיה בליבך טינה לגבאים על אשר כיבדו את אותו אדם ולא אותך? האם יהיה בליבך על כל יושבי בית הכנסת אשר ראו בקלקלתך ולא מיחו? כמה גדול הוא הצורך בלימוד המוסר, שהרי דור החורבן היה מלא בתורה ומצוות, וכי אפשר היה להם לטהר את ליבם העכור בלא מוסר?!

הרי שודאי וודאי אם נרבה בשלושה שבועות אלה באהבת חינם כמי שמתו מוטל לפניו, ונקפיד שאותה אהבה תהיה 'חינם', על ידי זה נזכה לסיומה של גלות ולבניין בית המקדש במהרה בימינו.

שבת שלום!

הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

באותם ימים נהוג היה שכובסת הייתה סרה לבתיהם של אנשים ומכבסת את ה'לבנים', הסדינים והציפיות.

פגשה הרבנית פרומה פרנק, שכנתו של ר' אריה, בכובסת ההולכת לכבס בביתו של ר' אריה כשחיוך של סיפוק נסוך על פניה. לשאלתה על מה ולמה נהרו פניה השיבה הכובסת:

"קשת-יום אני, אף מטופלת בילדים רכים, אך מה אעשה ועליי לפרנס את בני משפחתי? על כן עושה אני בכל הכרוך במלאכת הכביסה במו ידיי. אולם כאשר מועסקת אני בביתו של ר' אריה, או אז מסייע ר' אריה בידי בהעראת המים לגיגית הכביסה, אף רשאית אנכי להביא לביתו את ילדיי הרכים ובעוד אני עסוקה במלאכתי הוא מטפל בילדיי, משעשע אותם, אף מאכילם ומשקם...".

(צדיק יסוד עולם עמוד 84)

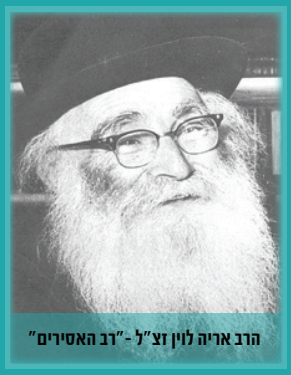
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

השנה חל ראש חודש אב ביום שבת קודש. כמידי ראש חודש מוסיפים בתפילות ובברכת המזון את אמירת 'יעלה ויבוא' בהשלמת המילים 'ביום ראש החודש הזה' ואומרים חצי הלל. לקריאת התורה מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים שבעה עולים בפרשיות מטות-מסעי שמחוברות בשבת זו, ובשני קוראים את מפטיר של שבת ראש חודש בפרשת פנחס מ"וביום השבת". להפטרה אנו קוראים את ההפטרה השנייה משלוש הפטרות של פורענות שתיקנו לנו חכמים לקרוא בימי בין המצרים, כשיש מבני ספרד ומעט מבני אשכנז אשר מוסיפים את הפסוק הראשון ואחרון מהפטרת ראש חודש "השמים כסאי". בתפילת מוסף משנים מהנוסח הרגיל ובמקום 'תכנת שבת' אומרים 'אתה יצרת'.

כיוון שיום שבת קודש אין בו אבלות - אין נוהגים בו דיני תשעת הימים, ומותרים באכילת בשר ושתיית יין. למנהג בני אשכנז אין לשתות יין לכל אורך תשעת הימים, וכן נהגו בני ספרד ההולכים אחר פסיקותיו של מרן השלחן ערוך. לאור זאת, יש לבחון כיצד נערוך את ההבדלה במוצאי שבת הקרובה. לדעת בני ספרד ניתן לעשות את ההבדלה כרגיל, ומשום שמחובת ההבדלה לשתות יין- ישתה המבדיל מהיין כבכל מוצאי שבת. בקרב בני אשכנז רבו הדעות בכך, משום שמרן הרמ"א כתב שקטן ישתה מיין ההבדלה. ופוסקים רבים דנו מהו גילו של קטן זה; היו שכתבו שהוא בין גיל שש לתשע, יש אומרים עד גיל עשר והיו אחרים שסברו שמדובר עד גיל בר-מצווה. לעומת זאת, פוסקים אחרים הציעו שמשום הספק יעשה את ההבדלה על מיץ ענבים- שאין בו שמחה, ואז יוכל המבדיל לשתות בעצמו. היו שנקטו שאין בכך צורך וניתן לשתות בעצמו. למעשה אנו פוסקים כדעת מרן הרב וואזנר זצ"ל שיש לעשות את ההבדלה על 'חמר מדינה', דהיינו משקה חשוב; כגון מיץ טבעי, בירה או קפה על בסיס חלב. אך נכון להימנע מלעשות על קפה, אלא יעשה את ההבדלה על מיץ טבעי או בירה וכדומה.

בדיני תשעת הימים ישנו חילוק; מנהג בני אשכנז הוא שהדברים האסורים בתשעת הימים אסורים לכל אורכם. לעומת בני ספרד שנוקטים כי רוב האיסורים חלים רק מהשבוע שחל בו תשעה באב, וממילא בשנה זו, שתשעה באב חל ביום ראשון הבא, ישנם איסורים רבים שאינם נוהגים לשיטתם.

למנהג בני אשכנז אין אוכלים בשר כבר מליל ראש חודש אב, ובשנה זו מיום ראשון. לעומת זאת, בקרב בני ספרד ישנם מנהגים שונים בדבר אכילת בשר, וכל אחד יעשה כמנהגו; יש שנמנעו מאכילת בשר

המשך בעמוד הבא

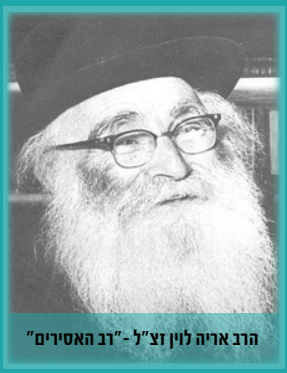
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

החל מראש חודש, ובשנה זו- מיום ראשון הקרוב, ויש שנוהגים כן מידי שנה להימנע מאכילת בשר רק מיום ב' אב, מפאת מעלת ראש חודש, ויש שממשיכים לאכול בשר עד השבוע שחל בו, וממילא בשנה זו מותרים באכילתו לכל אורך השבוע הבא. לדעת רבותינו הספרדים בשר שנשאר משבת מותר באכילה גם לנוהגים להחמיר טרם השבוע שחל בו, וכן התירו לאכול בשר בסעודת מלווה מלכה.

איסור אכילת בשר הוא בין על בשר בקר ובין על בשר עוף. איש או אישה המכינים אוכל לשבת 'חזון' ומעוניינים לטעום מעט מן התבשיל על מנת לדעת אם יש להוסיף תבלין- יכולים לעשות כן, אך אין לאכול מעבר לכך. מותר לעשות שימוש בסיר בשרי עבור הכנת תבשיל פרווה, אפילו אם בישלו בו בשר בתוך אותה יממה. נכון להימנע מלתת בשר או עוף לילד בן שש ומעלה, משום שכיום ישנם תחליפי בשר טובים. אמנם ילד שיש לו צורך בריאותי לאכול בשר- מותר לתת לו בשר עד גיל בר-מצוה. אשה בתוך שלושים יום מלידתה- מותרת באכילת בשר בתשעת הימים.

אכילת בשר ושתיית יין מותרות בסעודת מצוה; בגדר זה נכללות סעודת ברית מילה, פדיון הבן, הכנסת ספר-תורה, סיום מסכת גמרא / סדר משניות / ספר מהתנ"ך עם פירוש. בשנה רגילה האשכנזים נמנעים מלהזמין לסעודה שכזו יותר מעשרה מוזמנים, אמנם בשנה זו שתשעה באב חל לאחר השבת מנהגם כמנהג בני ספרד להזמין לסעודה מספר מוזמנים כפי רצונם.

למנהג בני אשכנז אין לכבס ולגהץ בגדים מכניסת חודש אב, וכן לא משתמשים בבגדים או מצעים מכובסים ונקיים. לכן, הדבר הנכון ביותר הוא 'להכין' בגדים לתשעת הימים. הכנה זו נעשית על ידי שימוש לזמן מה במספר הבגדים הנצרך לתשעת הימים קודם שבת ראש חודש אב- ובכך יוכל לשוב וללבשם במהלך תשעת הימים, ששוב לא נחשבים כמכובסים. בדיעבד אדם שלא הספיק להכין בגדים יוכל במהלך תשעת הימים להוציא בגד נקי מהארון ולדרוך על גביו באופן שיתלכלך מעט (ולכן לא מועיל בזה מה שמניח אותם על גבי רצפה נקייה ודורך עליהם עם גרביים נקיות)- ובכך יוכל להשתמש בהם בתוך תשעת הימים.

בגדים של קטנים (עד גיל שלוש-ארבע) אשר התלכלכו ויש צורך לכבסם- מותר לעשות כן. באם מכבס בגדים שכאלו ניתן להוסיף אליהם בגדים נוספים של הילדים הקטנים, אף שאינם מלוכלכים עד כדי כך

המשך בעמוד הבא

טלפון: 1700-700-999 | דוא"ל: ish.tsadik@gmail.com | אתר: www.ish-tsadik.org.il

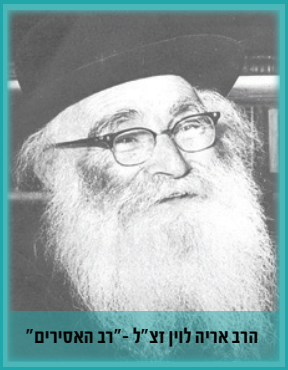
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

שנצרכים בדחיפות לכיבוס. אמנם אין להוסיף אליהם את בגדי הגדולים (כשלעניין זה קטנים נחשב כל שקטן מגיל שבע).

בני אשכנז נהגו להימנע מלרחוץ עצמם במהלך תשעת הימים. אמנם כל זה היה בארצות הקור, אך כאן בארץ ישראל שמזג האוויר חם, ובמיוחד בתקופה זו, ניתן להקל למי שזקוק לכך שיתקלח לזמן קצר תחת זרם מים קרים בלבד. אדם שקשה לו הדבר במיוחד יוכל להשתמש במעט מים פושרים לצורך הדבר. כן מותר להשתמש בסבון במקומות המלוכלכים בלבד. עד גיל שלוש ניתן לרחוץ את הילד כרגיל באמבטיה. מאחר גיל שלוש עד גיל בר-מצווה מותר לקלחו במקלחת בלבד עם מים פושרים ולמעט בשימוש בסבון.

בני אשכנז שנוהגים להימנע מרחיצה בכל תשעת הימים נמנעים מללכת לבריכה או לים, שגם הם נחשבים בכלל רחיצה. כן אין להיכנס לסאונה בימים אלה. אמנם אדם שזקוק לשחייה בבריכה טיפולית מטעמים רפואיים- יכול לעשות כן עפ"י צרכיו הרפואיים, ויתן דעתו שלא ליהנות מהשהות בבריכה ומהרחיצה לאחריה. הטבילה במקווה לכבוד שבת קודש מותרת בתשעת הימים, כשיש להשתדל לטבול במים קרים ובאם לא ניתן יטבול במים חמימים בזריזות. היתר זה שייך גם במי שלא מקפיד לטבול מידי שבת. אדם הנוהג לטבול מדי יום לתוספת קדושה וטהרה יכול לנהוג כן גם בתשעת הימים באופן זה.

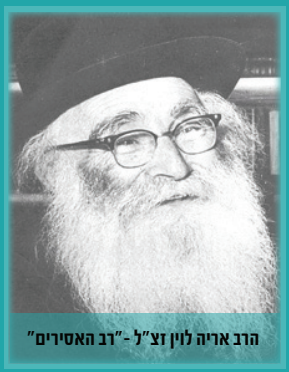
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | נתפשט בעולם שאנשים עושים סיום בתשעת הימים, לא משום שיצא הסיום בתשעת הימים אלא מכוונים אותו במיוחד לימים אלו בכדי לעשות סעודה בשרית. האם הדבר מותר? האם ניתן להשתתף בסעודה שכזו?

תשובה | הלכה למעשה - סיום שנעשה בתשעת הימים על מסכת שלמה שלמדו אותה על בוריה מותר באכילת בשר ושתית יין (מ"ב תקנא ס"ק עג). אלא שיש להדגיש שהוא דווקא בלמדו את אותה המסכת על בוריה. מרן המשנה ברורה פסק כי יכול לזמן דווקא את האנשים הקרובים אליו ומלבדם לקרוא לאנשים אחרים בכדי שיהיה מנין. אמנם חסידים נהגו להקל ולזמן אף אנשים שאינם קרובים אליו.

מה שיש אנשים שבכוונה מסיימים בתשעת הימים, כגון שמזדרזים לסיים את המסכת או מעכבים את סיום המסכת על אף שסיימו ללמדה קודם ראש חודש אב בכדי שיוכלו לעשות סעודה בשרית בתשעת הימים, עליהם כתב הערוך השולחן (או"ח תקנא כח) "ודע שיש שמניחים הסיום מסכת על ימים אלו כדי לאכול בשר ודבר מכוער הוא, דאף על גב דבמועד קטן (ט.) מוכח דמותר לשייר מקצת הגמר לסיום מצוה כדאיתא שם בבניין בית המקדש, מכל מקום להניח לכתחלה בשביל אכילת בשר לא נאה ולא יאה". אמנם החסידים הקלו בזה ומצאו כל מיני דרכים על מנת לעשות בכל זאת סיום בימים אלו, ובמיוחד הדבר מצוי בקרב חסידות חב"ד. אך גם לשיטתם הדבר יהיה תלוי במה שהאדם למד בהדרגה וכראוי ורק הרבה בלימוד כדי להקדים את הסיום או האט את הקצב לקראת סוף המסכת על מנת לאחר את סיומה לתשעת הימים. אך אדם שמסיים את המסכת ורק לא ציין את הסיום על מנת שיוכל לעשות סעודת מרעים בימים אלו - ודאי שהדבר אסור, ולא בזה הקלו חסידים ואנשי מעשה.

ידוע בשם ר' לוי יצחק מברדיטשב והאהבת ישראל מויז'ניץ זי"ע שיש עניין מיוחד לאכול בשר מתוך סעודה של מצוה, ושבזה נאמר 'גדולה לגימה שמקרבת את הלבבות' ומגבירה אהבת חינם שמקרבת את הגאולה. אמנם לא שייך דבר זה בתזמון הסיום במיוחד ובהמתנה בדף האחרון במסכת.

המשך בעמוד הבא

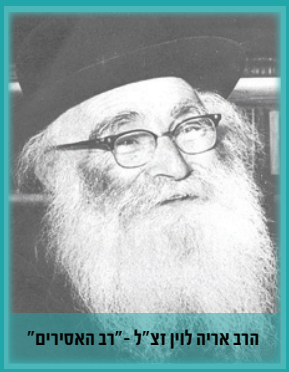
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | האם יש איסור מיוחד בהליכה למעיינות בתשעת הימים עוד יותר ממה שנהגו להימנע בשלושת השבועות?

תשובה | הליכה למעיין לצורך רחיצה - אסור לבני אשכנז החל מראש חודש ולבני ספרד משבוע שחל בו- והשנה שאין שבוע שחל בו הדבר מותר להם. אך אם הולכים לצורך שחייה לצורך בריאות (ולא להתעמלות בלבד) - הדבר מותר גם בשבוע שחל בו, משום שאין הנאה מעצם הרחיצה אלא צורך בריאותי ממשי. אך נמנעו שלא ללכת למעיינות, אפילו שאינם מסוכנים, בימים אלו על פי דברי החוות יאיר שישנו חרם שלא ללכת בימי בין המצרים למקום מים, גינות ופרדסים (וכן הדבר מוזכר בכף החיים כחרם שהונהג בקושטא) כי הדבר מסוכן. ולכן על אף שאין הדבר נדמה בעינינו לסכנה- יש להימנע על פי אותו חרם, ולמצוא תחליפים לצרכי הבריאות בימים אלה.

זכורני שהרבי הקדוש הפני מנחם מגור זי"ע העיד כי הגיע אליו בחלום אביו הרבי האמרי אמת זי"ע וציווה עליו להורות לכל הבחורים מישיבות חסידות גור שלא ללכת בימים אלו למקומות מים, ובאותה שנה אכן קרה אסון נורא בו ארבעה בחורי ישיבה טבעו.

לכן מן הראוי להיזהר גם בדברים שאינם נראים לנו כסכנה.

טלפון: 1700-700-999 | דוא"ל: ish.tsadik@gmail.com | אתר: www.ish-tsadik.org.il